

Project
funded by the
EUROPEAN UNION

תפקיד החברה האזרחית ואזוריות בקידום פרויקטים למדידת איכות חיים - תובנות ממקרי בוחן בינלאומיים

תומסו רונדינלה, ענת עתי-סריג, קיארה אסונטה ריצי, אליזבתה סג'רה, דוציו זולה

תכנית כלכלה מקומית מקיימת
סדרת ניירות עבודה של קבוצת מחקר בתכנית כלכלה מקומית
מקיימת "Project Wealth"

Please cite this paper as:
Rondinella T., Itay-Sarig A., Ricci C.A. (2014), "The role of civil society and regionalism for progress in well-being measurement projects - insights from international case studies", Project Wealth Local Sustainable Economic Development Research Group Working Papers.

פרסום זה הופק בסיוע תקציבי של האיחוד האירופי תחת ה-ENPI CBC תכנית לאגן הים התיכוני. תכני המסמך הם באחריות הבלעדית של הקרן החדשה לישראל-שתיל, לונריה, והמכון למנהיגות ולממשל של DC, ובשום תנאי אין לראות בהם שיקוף של עמדת האיחוד האירופי או של מבני הניהול של התכנית.

אסף רז	עורך:
יונית נאמן	עורכת לשון (תקציר):
תם רופא	עורך לשון (אנגלית):
ישראל סייקס	מתרגם:
גיא אברוצקי, ג'וינט ישראל-אלכא, המכון למנהיגות וממשל	עריכה:
פנינה נחמיאס, ג'וינט ישראל	מנהלת עיצוב והפקה:
סימונה דוד, ג'וינט ישראל אשל	תיאום הפקה:
שני טיראן, ג'וינט ישראל-אלכא, המכון למנהיגות וממשל	מנהל הוצאה לאור:
טוביה מנדלסון, ג'וינט ישראל אשל	

תוכן העניינים

4	תקציר
4	מבוא
5	מדדים והכרעות פוליטיות
6	לגיטימיות, תהליכי קבלת החלטות, ותפקיד החברה האזרחית
6	איכות חיים, דמוקרטיה וקבלת החלטות ציבורית
7	החברה האזרחית
8	החברה האזרחית, דמוקרטיה, וקבלת החלטות ציבורית
8	אזריות, מקומיות, ומדדי איכות חיים
9	חמישה מקרי בוחן, מה-CIW של קנדה עד ל- QUARS של איטליה
10	קנדה
10	אוסטרליה
10	לוקסמבורג
10	ארצות הברית
11	איטליה: ה- QUARS
12	ישראל
12	מסקנות
13	ביבליוגרפיה
17	על פרויקט wealth

תפקיד החברה האזרחית ואזרחיות בקידום פרויקטים למדידת איכות חיים - תובנות ממקרי בוחן בינלאומיים¹

תומסו רונדינלה, ענת עתי-סריג, קיארה אסונטה ריצ'י, אליזבתה סג'רה ודוציו זולה²

תקציר

מסמך זה דן בתפקידה של החברה האזרחית ובהשפעתה של תפיסה אזרחית על תהליכי המדידה של איכות חיים. בתשתית המסמך עומדת ההנחה לפיה על מנת ליצור תפיסה ראויה של קידמה במדינה כלשהי, יהיה על מערך המדדים הסטטיסטיים שלה להקיף ולייצג חזון משותף רחב מאוד המשקף אותה. עיצובו של חזון כזה כרוך בתהליכי קבלת החלטות דמוקרטיים במסגרת ארצית ומקומית, במסגרתם ייקבעו מהם הערכים וסדרי העדיפויות אותם מבקשת החברה לקדם.

לחברה האזרחית יכולה להיות תרומה מכרעת ליצירת לגיטימציה לתפיסות של קידמה ואיכות חיים, כמו גם לחידוד תהליכי ההגדרה של המדדים המעריכים אותן. זאת באמצעות עידוד של השתתפות ציבורית בתהליכי קבלת החלטות, הנחלת גישות הצומחות מהשטח וכן בעזרת הנעה והפעלה של משאבי ידע והבנה או שיתוף מידע. מסגרות אזרחיות למדידת איכות חיים זוכות לתשומת לב ציבורית גדלה והולכת. זאת בשל תרומתן להרחבת ההשתתפות וההשפעה של בעלי עניין, העצמתן את הממשל האזרחי וכן לאור היותן נשענות על קירבה יחסית בין המקום והזמן בו מאופיינים צרכים, אתגרים ותפיסות של קידמה למקום והזמן שבו מעוצבים כלי המדיניות.

המסמך נפתח בדיון תיאורטי בנושאים אלו, ובהמשך מתאר בקצרה מספר מקרי בוחן המדגימים תהליכים של מדידת איכות חיים ארצית ומקומית. בחלקו האחרון של המסמך מוצעות מסקנות ביחס לתפקידיהן של תפיסה אזרחית וחברה אזרחית בקידום איכות חיים צודקת, הוגנת ומקיימת.

מילות מפתח: מודדי קידמה, לגיטימציה, איכות חיים אזרחית, מודדי איכות חיים, חברה אזרחית, קבלת החלטות, עיצוב מדיניות

1. מבוא

דיונים ביחס לחלופות לתוצר המקומי הגולמי (תמ"ג, GDP) ולמדידה האמפירית של קידמה, איכות חיים ופיתוח בר-קיימא, מתנהלים כבר מספר שנים. בעוד מערך שלם ומורכב של סוגיות טכניות ומתודולוגיות קבלו התייחסות, הסוגיה הפוליטית הראשונית - כיצד ניתן להשתמש במדדים כבסיס לקביעת הברירות הפוליטיות של קהילה - והגישות השונות למתן מענה לסוגיה זו, עלו רק לאחרונה. עד לא מזמן היה קונצנזוס מסביב לתפיסה שצמיחה כלכלית תרמה להשגת יעדים הקשורים לאיכות חיים (תוחלת חיים ארוכה יותר, תנאי בריאות ודיוור טובים יותר, השכלה, רווחה). לעומת זאת, בשנים האחרונות צומחת, לאט אבל בטוח, התובנה שהפיתוח הכלכלי שהושג על ידי החברות הקפיטליסטיות המתקדמות אינו בר-קיימא, ושהוא תורם לבעיות סביבתיות, חברתיות, תקציביות ואף כלכליות. על רקע ביקורת זו על מודל הפיתוח עולה גם הביקורת הגוברת על מדדו העיקרי, התמ"ג.

אם ברצוננו ליצור כלי למדידת קידמה בת השגה - שמשמעה בדרך כלל עלייה באיכות חיים הוגנת ובת קיימא - עלינו להתחיל עם הגדרת הכיוונים שבהם רצוי לדעתנו שהחברה תתקדם. במובן זה, מדדי הקידמה ישקפו את הערכים ואת סדרי העדיפויות של אלה הבוחרים בהם. לכן, מערך מדדים המתאר באופן אפקטיבי את הקידמה של מדינה כלשהי צריך לגלם בתוכו תפיסה משותפת של קידמה, וזו ניתנת להשגה רק בעזרת תהליכי קבלת החלטות דמוקרטיות שיתופיים לביור הערכים וסדרי העדיפויות הרצויים.

כאשר שואפים לתאר חזון לאומי של קידמה, חשוב שחזון זה ישקף ויכלול את הפרספקטיבות השונות הקיימות. הכללת החברה האזרחית בתוך התהליך היא מרכיב חיוני אבל לא מספיק במשימה זו; חשוב לבצע תהליכים תוך הסתכלות על נקודות מבט מקומיות ואזרחיות. אזורים מסוימים בתוך התמונה הלאומית הכוללת עלולים להיות שונים באופן מהותי ביחס למגוון ממדים

1 חלקים מתוך נייר עבודה זה הוצגו בקבוצת המחקר של תכנית כלכלה מקומית מקיימת. את הקבוצה מרכיבים דר' יצחק (קיקי) אהורנוביץ, מרכז מנדל למנהיגות בנגב, ואסף רז, שתיל.

2 מר תומסו רונדינלה (Tommaso Rondinella) הוא חוקר ב-ISTAT (איטליה) - מזכיר טכני-מדעי לנשיאות ב-ISTAT, חבר בקבוצת ההיגוי לתהליך פיתוח מודדי איכות חיים הוגנת ובת קיימא באיטליה, בהובלת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (ISTAT), והמועצה הלאומית לכלכלה (CNEL); ד"ר ענת עתי-סריג (Anat Itay-Sarig) היא מנהלת קידמה חברתית ופיתוח איכות חיים במכון למנהיגות וממשל בג'וינט (ישראל); גב' קיארה אסונטה ריקי (Chiara Assunta Ricci) היא חברת קבוצת המחקר בלונריה (איטליה). ד"ר אליזבתה סג'רה (Elisabetta Segre) היא חוקרת ב-ISTAT ומר דוציו זולה (Duccio Zola) הינו חוקר בלונריה.

מדידים. פרספקטיבה מקומית או אזרחית תספק תפיסות בנות ביצוע יותר ומובחנות יותר של איכות חיים, היות והיא לוקחת בחשבון ידע מקומי והבדלים סביבתיים בין אזורים שונים. בתוך אזורים אלה, החברה האזרחית מספקת את תרומותיה הסגוליות - גיוס השתתפות אזרחית, הנחלת גישות הצומחות מהשטח, הנעת משאבים, שיתוף במידע, הבנה וידע - כבסיס להשגת לגיטימיות לתפיסות הקידמה ואיכות החיים החברתית. הידע והיכולות המוצעות על ידי החברה האזרחית בתוך אזור מסוים, יוצרים, כאשר מרכיבים אותם למכלול, תמונה ברורה ואפקטיבית יותר ברמה הארצית.

מסמך זה מחולק לחמישה פרקים: הראשון מציג את השיח הנוכחי על מדדי קידמה ואיכות חיים; השני מתייחס לקבלת החלטות, התפקיד החיוני של החברה האזרחית, והלגיטימציה שהיא עשויה לספק לבחירת מדדים ציבוריים; הפרק השלישי דן בסוגיית האזרחיות - יתרונותיה ואתגריה ביחס למדדי איכות חיים; הרביעי מציג חמישה מקרי בוחן המתארים מדדים שנוצרו בעזרת מעורבותם של גורמי החברה האזרחית תוך שימוש בקבלת החלטות ציבוריות שיתופיות במסגרות ארציות, מקומיות ואזוריות. פרק המסקנות סוקר את הלקחים שיש ללמוד ממקרי הבוחן ביחס הן לתפקיד האזרחיות והן למעורבות החברה האזרחית בתהליכי עיצוב איכות חיים.

2. מדדים והכרעות פוליטיות

"ניתן להציג אלפי סטטיסטיקות בקשר לביצוע בפועל של מכונית, אבל לוח המחוונים מספק רק את אלה שמביאים תועלת ממשית (ואף הכרחית) לנהג" (Van den Berghe, 1998).

כיצד ניתן לבחור במדדים שיהיו מועילים בהכוונת מדינה לקראת איכות חיים הוגנת ובת-קיימא? כמובן שהבחירה תשקף את מערך הערכים ואת סדרי העדיפויות של מי שמבצע את הבחירה - חוקרים, קהילות של אזרחים, או מוסדות. בעשורים האחרונים היו יחסית מעט מדדים שהשפיעו על החלטות ועל מדיניות ציבורית, וכל אלה היו מדדים כלכליים: תמ"ג, כמובן, אבל גם מדד האינפלציה, שער החליפין, יצרנות או אבטלה. מערכת הפיתוח הכלכלי, דרך ייצור וצמיחת הון, שיפרה את רמת החיים עבור מיליוני אזרחים במדינות המתועשות, ונתנה למדדים כלכליים מקום דומיננטי בעיצוב מדיניות ובמרחב הציבורי.

בשנות הארבעים של המאה הקודמת, התמ"ג אומץ על ידי קרן המטבע הבינלאומית שאך נוצרה, ועל ידי הבנק העולמי, כמדד עיקרי לצמיחה כלכלית, ובמשך השנים הוא קיבל קונטציות עמוקות יותר של הצלחה ואיכות חיים. מיד לאחר מלחמת העולם השנייה, עליות בתמ"ג ליוו שיפורים בתנאים חברתיים, כגון ירידה בשיעורי תמותת תינוקות, תוחלת חיים ארוכה יותר ושיעורי אוריינות גבוהים יותר. הודות לקורלציה זו, התמ"ג הפך לעיקרון מכוון דומיננטי. בשנות השבעים המוקדמות, הביקורות הראשונות על מודל הפיתוח של העולם המערבי חוללו תחילתו של ויכוח סביב המדד המייצג ביותר שלו, במיוחד בהתייחס לאי יכולתו המבנית של התמ"ג לתפוס את כל האספקטים של איכות חיים בחברות עם מורכבות הולכת וגדלה. הביקורת המהותית ביותר על התמ"ג סובבת סביב אי יכולתו להבחין בין צריכה חיובית ושליטת. משמעות הדבר שהוא סופר סחורה מבלי להתייחס לערכה עבור איכות חיים - כולל צריכה לאחר מלחמות, אסונות טבע, אובדן משאבים סביבתיים, תחלואה וכדומה. בדומה לכך, הוא אינו מתייחס למרכיבים בעלי ערך חיובי לאיכות חיים כל עוד הם אינם מיתרגמים לערך כספי (כגון עבודה התנדבותית, זמן עם חברים ומשפחה, וכדומה). בנוסף, התמ"ג אינו רגיש לפערים ההולכים וגדלים בין אזורים בהצגת שערי צמיחה ארציים, מה שמאפשר למעצבי המדיניות להתעלם מאזורים מסוימים (או להעניק להם מקום נמוך בסדרי העדיפויות) היות והם נעלמים בתוך התמונה הגדולה יותר של התמ"ג הלאומי.

מאז שנות השמונים המאוחרות פורסמו מספר ניסיונות להחליף או לשפר את התמ"ג (למשל: Daly and Cobb, 1989), אבל אלה התמקדו בנזק הסביבתי של התמ"ג וקיבלו רק מעט תשומת לב. לאחר מכן, ככל שהנזקים מההתמקדות בתמ"ג נעשו ברורים יותר, ויכוח זה הפיק מספר ניסיונות, מוצלחים יותר ופחות, להחליף, לשפר, או להשלים את התמ"ג.

מספר מאמרים מדעיים סוקרים את מה שקרוי "מדדים חלופיים לתמ"ג" (Gadrey et al. 2005; Goossens, 2007; Stiglitz et al. 2008; Segre et al. 2010). מטרתם של המדדים הללו היא למדוד את התקדמותה של חברה, או טוב יותר - כבהגדרה שהוצעה על ידי IISD וה-OECD (ב-1997 Hardy and Zdan) (Bellagio STAMP - (Sustainability Assessment and Measurement Principles) - יכולתה של חברה לספק לחבריה איכות חיים בת קיימא, מבלי לאיים על איכות החיים של דורות העתיד.

על מנת לספק בסיס לבחירה ולשילוב מדדים יחידים לתוך אינדקס רב-משטנים בעל משמעות, בהתאם לעקרונות המותאם-למטרה, יש לפתח ראשית כל מסגרת תאורטית. אכן, כפי שמודגש בנייר עבודה של ה-OECD (Scrivens and Lasiello), אחד מהאתגרים העיקריים בהגדרת מערך מדדים לייצוג קידמה חברתית היא סוגיית לגיטימיות מערך זה בעיני אלה שאמורים להשתמש בו - בכך שהוא מבליט סוגיות שלדעתם חשובות, ושהאינדיקטורים הנבחרים "מספקים מדידה משמעותית של סוגיות אלו". האינדיקציה הכללית המוצעת היא שהאינדיקטורים ייבחרו "בהשתתפותם של אלה שישתמשו בהם וילמדו מהם". חשובה באותה מידה היא

בחירת מערכת המידע המתאימה ביותר (דהיינו, מידע מותאם-מטרה) אשר בתוכה משתמשים במדדי הקידמה; בחירה זו כבר מרמזת על אפשרות השימוש באינדקסים המורכבים ממספר קטן של מדדים עיקריים, במקום ב"לוח מחוונים" רחב ושלם יותר. לסיכום, הסוגיות העיקריות בוויכוח על מדדים חלופיים לתמ"ג תפסו שלושה כיוונים עיקריים: 1) איזה מדדים מתארים באופן הטוב ביותר איכות חיים ו/או קיימות? 2) האם לקבץ אותם? ו-3) איך לקבץ אותם?

מהזווית הפוליטית, השאלה העיקרית הפתוחה קשורה לתהליך דרכו מזהים ומפתחים את המדדים. ניתן למצוא שלוש גישות בספרות: "מלמעלה-למטה", "מלמטה-למעלה", והגישה המכונה "מתודולוגיה דו-כיוונית" (Michalos et al. 2010). הגישה הראשונה צופה שהמדדים ייבחרו אך ורק על ידי המומחה/ים שיתבקשו להרכיב את המערך (Nordhaus and Tobin, 1972; Osberg and Sharpe, 2002; Redefining Progress, 2004). הגישה השנייה מערבת בעלי עניין, בדרך כלל חברי קהילה ספציפית של אנשים הגרים באזור מסוים, שלוקחים חלק בעיצוב מערך המדדים לאזור שלהם (Atkisson et al. 1997; Valentin and Spangerberg, 2000). הגישה השלישית מציעה מודל מעורב.

בעוד גישת ה"מלמעלה-למטה" אינה יכולה לטעון ללגיטימציה פוליטית (Innes, 1990), גישת ה"מלמעלה-למעלה" הטהורה סובלת ממגבלות הידע והמומחיות של האזרחים. האזרחים עלולים, למשל, מבלי להיות מודעים באופן מלא להשלכות, לתמוך בסגנונות חיים ובדפוסי צריכה שאינם בני קיימא, סיכון שמצביע על התועלת האפשרית שבהכוונה על ידי מומחים. המתודולוגיה הפרגמטית, השלישית שהוזכרה לעיל, היא כנראה המתאימה ביותר להבטחת הן לגיטימציה והן קוהרנטיות לקראת יעדי איכות חיים בני קיימא.

לאחר הבהרת תוכנו של מערך המדדים, כיצד הוא צריך להשפיע על הכרעות פוליטיות? מדדים, והמידע הסטטיסטי הנובע מהם, משפיעים הן על החלטות של קובעי מדיניות - "מה שאנו מודדים הוא מה שאנו עושים" (Stiglitz et al. 2009) - והן על אזרחים ועל החברה בכלל. כמובן שערכים משחקים כאן תפקיד מכריע: "אנו מודדים את מה שחשוב לנו, וחשוב לנו מה שאנו מודדים" (Meadows, 1998).

הפקה והפצה של מידע סטטיסטי חיוניות ליצירת ידע ולהרחבת מערך המידע שעל בסיסו מקבלים החלטות (Giovannini, 2009). מידע זה מכון החלטות פוליטיות ומסייע לאזרחים ביצירת עמדותיהם ביחס לתופעות חברתיות הנמדדות. במידה ומשתמשי קצה יהיו מעורבים בפיתוח המדדים, גוברים הסיכויים שהמידע שהמדדים יספקו - המבוסס על ערכים וידע משותפים - יהיה רלוונטי להחלטות שיתקבלו עבורם. מסיבה זו במקרים רבים מתייחסים לבעלי העניין השונים בבחירת המדדים. השתתפות רחבה של הציבור נעשית חיונית לבחירת המדדים המתאימים ביותר ולהשגת לגיטימציה עבורם, וכך ניתנת הזדמנות לאזרחים להשתתף בתפקיד פעיל בחיי קהילתיהם (Hardy and Zdan, 1997). בעניין זה, Lasiello (2010) Scrivens and Lasiello - Scrivens, זיהו שלושה מאפיינים עיקריים החיוניים למדדי קידמה בכדי להשפיע על קבלת החלטות פוליטיות: על המערך להיות מותאם-למטרה, לגרום למוטיבציה אצל בעלי עניין, ולהיתפס כלגיטימי. כמובן זה, לגיטימיות מערך המדדים נובעת מהאמונה המשותפת שהמדדים מייצגים באופן מספק את כל הסוגיות הרלוונטיות. בתוך מערכות דמוקרטיות, קבלת החלטות ציבורית דרך גורמים בחברה האזרחית עלולה לספק את המפתח יקר-הערך הזה ללגיטימציה פוליטית.

3. לגיטימציה, תהליכי קבלת החלטות ותפקיד החברה האזרחית

3.1 איכות חיים, דמוקרטיה וקבלת החלטות ציבורית

כפי שהודגם מהעבודות הראשונות של אמרטיה סן, ועד אלה של מרתה נוסבאום, ישנו קשר הדוק בין איכות חיים ודמוקרטיה (Sen, 1982; Sen, 2000; Nussbaum, 2001). אולם, ההיסטוריה הקרובה של הדמוקרטיה מצביעה על סתירה: בשלושים השנים האחרונות הדמוקרטיה התרחבה באזורים שונים בעולם, אבל באותם מקומות בהם התפתחה - באירופה, ביפן, ובארצות הברית - סימנים בולטים של משבר מתגלים ביחס ללגיטימציה של הדמוקרטיה (Norris, 1999; Pharr and Putnam, 2000). הסימפטומים ידועים היטב: שיעורי השתתפות נמוכים בבחירות; אמינות הולכת ויורדת של מפלגות פוליטיות ואיגודים מקצועיים; פער הולך וגדל בין העם לבין האליטות, המלווה בתחושות של נטישה; דהיינו נקודות ההתייחסות החברתיות-תרבותיות המסורתיות; וניהול כוחני הנעדר קשרים שוטפים מבוססי אמון עם המצביעים. משבר הדמוקרטיה חורג מעניין הייצוג הממסדי והוא גם בעל ממד קוגניטיבי: כמובן הזה הוא משבר קריאות (readability) חברתי הקשור באופן ישיר למגוון ההולך וגדל של סגנונות חיים, של אוריינטציות תרבותיות ואיתיות, ושל מורכבות חברתית (Crouch, 2003; Rosanvallon, 2009). כתוצאה מכך, וכמענה לצורך לחשוב מחדש באופן רדיקלי על התנאים והמרכיבים של לגיטימציה דמוקרטית, עולה מאז סוף שנות השמונים פרדיגמה תאורטית חדשה: הפרדיגמה הדימוקרטית (deliberative paradigm). החל מניתוח התהליכים המאפיינים קבלת החלטות ציבורית, הצלחתה האקדמית והציבורית מראה, קודם כל, כפי שכותב ברנרד מנין:

"(...) החלטה לגיטימית אינה מייצגת את רצון כולם, אלא היא תוצר של הדיון של כולם. זהו התהליך דרכו רצונם של הכל נוצר ומעניק לגיטימציה לתוצר, ולא סך כול של רצונות שגובשו מכבר. העיקרון הדיוני הוא גם אינדיבידואליסטי וגם דמוקרטי. משמעו שכולם משתתפים בדיון, ובמובן זה ניתן באופן סביר להתייחס להחלטה כנובעת מהאנשים (...). ההחלטה נובעת גם מחירותם של יחידים: אנשים דנים ביחד, מעצבים את עמדותיהם תוך כדי דיון, ובסוף התהליך כל אחד בוחר באופן חופשי בפתרון זה או אחר (...). עלינו להצהיר, למרות הסתירה עם מסורת ארוכה, שחוק לגיטימי הוא תוצר של דיון כללי, ולא הביטוי של רצון הכלל." (Manin, 1987, p. 352)

קבלת החלטות ציבורית, שניתן להגדירה בקצרה כהחלפה ציבורית של מידע ועמדות בין אזרחים במטרה להגיע להחלטה מוסכמת, היא התהליך הנחוץ לעיצוב ולקבלת החלטות קולקטיביות. לכן, יש להתחשב בכל ההקשרים ומסגרות התקשורת, הן הממסדיים והן החוץ-ממסדיים, הקשורים לעיצוב אפשרויות הבחירה בתוך קהילה דמוקרטית (Bohman and Rehg, 1997; Elster, 1998). דיון ציבורי מייצר כללים לגיטימיים ומחייבים כאשר הוא מקדם הסכמות חופשיות ומידעות בין שווים, ללא לחצים חיצוניים על אנשים, המכירים זה בזה כשווים, תוך הצגה חופשית של סוגיות צרכים ותיבעות, והתייחסות חסרת פניות אליהם (Habermas, 1985). התנאים החיוניים לדיונים ציבוריים הם: שוויון בין המשתתפים; הכללה בתהליך קבלת החלטות של כל אלה שישמו את ההחלטות שתתקבלנה; ייצוג חופשי, פומבי ושווה של אינטרסים; ורדיפה אחר טובת הכלל.

ניתן לראות במדדים קהילתיים - יחד עם חידושים נוספים כגון סקרים דיוניים (deliberative surveys), מפגשים קהילתיים ותקצוב שיתופי - כאמצעי להגברת התפקיד של החברה האזרחית בקבלת החלטות ציבוריות, במטרה להגביר את הלגיטימציה, התמיכה הפוליטית והמוטיבציה מסביב להחלטות אלו (Saward, 2000; Gastil and Levine, 2005). תפקיד החברה האזרחית, המדגישה את הקשר בין המושלים לבין הנמשלים, הוא חלק ממערך רחב יותר של אלמנטים אשר מאתגרים ומגדירים את הממדים הפוליטיים והממסדיים של הדמוקרטיה שלנו. כפי שנטען בעבודות קודמות, לגיטימציה עבור החלטות ציבוריות לא ניתנת להשגה רק דרך הגופים הממשלתיים הפורמליים - המוסדיים, המשפטיים, או החוקתיים. היא חייבת להיות מבוססת גם על תרומתה של החברה האזרחית, המתפקדת בהקשר זה כמרחב אוטונומי ולא פורמלי בו מתחילה יצירתן של עמדות ציבוריות (Habermas, 2001b; Benhabib, 1996; Bohman, 1996).

3.2 החברה האזרחית

החברה האזרחית היא קטגוריה קשה להגדרה, ראשית מפני שהיא כוללת מגוון תפקידים וציפיות המועמסים עליה על ידי מגוון הקשרים היסטוריים, גיאוגרפיים ותרבותיים (Chambers and Kymlicka, 2002), ושנית בשל האלמנטים החברתיים, המשפטיים והמבניים הטרוגניים המרכיבים אותה. הגדרה ראשונית יכולה לעזור להבהיר את המרכיבים המרכזיים שלה:

"אנו מבינים 'חברה אזרחית' כספירה של אינטראקציה חברתית בין כלכלה ומדינה, המורכבת בראש ובראשונה מהספירה האינטימית (ובמיוחד המשפחה), מספירה של התארגנויות (ובמיוחד עמותות התנדבותיות), מתנועות חברתיות, ומצורות של תקשורת ציבורית. החברה האזרחית המודרנית נוצרת על ידי דפוסים של התארגנות והתגייסות. היא מתמסדת ומוכללת על ידי חוקים, ובמיוחד על ידי זכויות סובייקטיביות, המייצבות דיפרנציאציה חברתית. הגם שהממדים הדינמיים והממסדיים יכולים להתקיים בנפרד זה מזה, לטווח הארוך הן עשייה עצמאית והן התמסדות נחוצים לשכפול החברה האזרחית." (Cohen and Arato, 1992, ix)

החברה האזרחית היא מגזר שלישי, בנוסף למגזרים הממשלתי והעסקי (Cohen and Arato, 1992), השואב את סמכותו מתפיסה משותפת של הזכויות האזרחיות הבסיסיות של פרט בחברה (Habermas, 1986). גורמים רבים משחקים תפקיד בתוך החברה האזרחית - משפחות, קבוצות בלתי-פורמליות, התארגנויות אזרחיות, תנועות חברתיות ופוליטיות - וגורמים אלה מתחברים, דרך רמות תיווך מגוונות, עם המדינה, ובאופן עקיף יותר, עם השוק. במובן זה ניתן לפרש את החברה האזרחית כממלכתם של התאגדויות מתווכות, על בסיס עקרון החברות הוולונטרית, עם שלושה רבדים: הגנה על זכויות יסוד ועדכון דרישות חברתיות, השתתפות אזרחית אוטונומית ומכלילה, והספירה הציבורית לתוכה מוזנים אינטרסים, בעיות וזהויות, וממנה הם יוצאים (Cohen and Arato, 1992; Habermas, 2001a). החברה האזרחית כוללת מגוון רחב של קבוצות מקומיות, מהתארגנויות שכונתיות לארגונים לעזרה עצמית, וכן ארגונים גדולים, גלובליים ובין-לאומיים שלא למטרות רווח (Walzer, 2003). מנקודת מבט נורמטיבית, ארגוני החברה האזרחית מעוגנים היטב כל כך באינטראקציה שלהם עם הספירה הציבורית שהם כעת חיוניים ליחסי אנוש המבוססים על סולידריות (Cohen and Arato, 1992).

תהליכי ההשתתפות השוויונית בתוך החברה האזרחית תורמים לפיתוח אחריות חברתית ומודעות אזרחית, היות והחיים הכוללים התארגנויות:

- מקדמים אינטגרציה, על ידי יצירת לכידות חברתית בה סולידריות ואמון בין-אישי יכולים להתפתח (Putnam, 2000);
- מסייעים לביטוי של צרכים ואינטרסים, המעודד שיתוף פעולה חברתי ועשייה משותפת לקראת יעדים משותפים (Wright, 1995);

- מניחים כבוד לשונות, הן בתוך והן מחוץ להקשר ההתארגנות, ובכך מבטיחים אוטונומיה אישית, כבוד הדדי וסולידריות (Cohen and Rogers, 1995);
- תורמים להפצה ולשיתוף של מידע וידע, וכך מקדמים גישות ביקורתיות בתחומי המדע והתרבות (Fung, 2003);

3.3 החברה האזרחית, דמוקרטיה, וקבלת החלטות ציבורית

החברה האזרחית תומכת ביצירתו של ציבור מודע, המסוגל להיענות לדרישות הרלוונטיות של מוסדות דמוקרטיים (Almond and Verba, 1963; Putnam, 2000; Edwards, 2004). בכך, היא מעמידה תרומות יקרות ערך ליישום העקרונות הדמוקרטיים של אוטונומיה, שוויון, והשתתפות, מושגים המשותפים הן לדמוקרטיה והן לחברה האזרחית. כתוצאה מכך, החברה האזרחית מוכרת כמי שמהווה את ההקשר הספציפי בו ניתן להגשים את האידיאלים הדמוקרטיים באופן מעשי (Dryzek, 2000; Fraser, 1992; Benhabib, 1996). כיום, עם השינויים המהירים המתרחשים בכל הספירות של החיים הפרטיים והציבוריים, נראה שמעורבותם של גורמי החברה האזרחית חיונית להתמודדות עם האתגרים החדשים העומדים בפנינו (Beck, 2000; Bobbio, 2002; Passerin d'Entrevies, 2002; Arena, 2008). בבסיסה זוהי תרומה פוליטית, המאחדת בין הממדים הקוגניטיביים וההשתתפותיים, בין אקטיביסטים לבין מומחים, מחאה והצעה (proposta), עם העדפה לשיתוף אוטונומי של ידע ושל למידה חברתית אשר, בתורה, יכולה להביא ללמידה מוסדית (Pianta, 2001; Marcon, 2004; Marcon, 2005).

4. אזרחיות, מקומיות, ומדדי איכות חיים

בעוד שעד לאחרונה רוב העבודה האמפירית נעשתה ברמה הארצית, נתונים עדכניים מצביעים על כך שעבודה אזרחית עשויה לשחק תפקיד מובחן וחיוני במדידת איכות חיים. ניסיון משמעותי שהצטבר בשנים האחרונות מראה שתהליכים שהתרחשו ברמת האזור היו אפקטיביים ביותר. בעבודה זו אנו מתמקדים ברמה האזורית משתי סיבות: ראשית, כי הרבה נכתב בשנים האחרונות על מדדים מקומיים של איכות חיים (Council of Europe, Brutschy); ושנית, כי הרמה האזורית זכתה עד כה למעט מחקר, אף כי הצלחות ופוטנציאל רב מתגלים במקומות שבהם היא מיושמת.

מספר מגמות יכולות אולי להסביר את ההתמקדות החדשה על אזרחיות בתהליכים להערכת איכות חיים. ראשית כל, לצד צמיחה עקבית של התמ"ג במדינות רבות, צומחים גם הפערים האזוריים התוך-מדינתיים (Hess, 2009), כך שדיווחי התמ"ג אינם בהכרח משקפים את המתרחש באזורים, ועלולים אף להסתיר את הפערים ההולכים וגדלים בין אזורים. שנית, דרכי ההתייחסות אל פיתוח ואל איכות חיים משקפות תפיסה ריכוזית למדי שאינה בהכרח לוקחת בחשבון קהילות מקומיות ואזורים (Teschner, 2007; Teschner, Garb and Tal, 2010; Baruch and Raz, 2012). שלישית, יש הכרה הולכת וגדלה של ידע מקומי ותרומתו לאיכות חיים של מקום ספציפי משפיעים על איכות חייהם של האנשים שגרים בו. (Negev and Teschner, 2013; Corburn, 2005).

החברה האזרחית פועלת בתוך ולצד המדינה, וממלאת תפקידים חיוניים רבים. מדדי איכות חיים שגובשו גם באמצעות החברה האזרחית זכו להצלחה רבה. בפרט, כאשר המדדים נבחרו תוך שיתוף פעולה עם החברה האזרחית, באופן מקומי או אזורי, הם חיברו באופן מובהק את הציבור לחזון משותף (Wallace and Scmuecker, 2013). לא מפתיע שהתרומות הרלוונטיות ביותר של החברה האזרחית נבעו מעבודתה הצמודה עם הרשויות הפוליטיות והמנהליות המקומיות, ולא עם אלה ברמה הארצית. המוסדות המקומיים, כגון הרשויות המקומיות, פועלים בתוך סביבה ייחודית - הם מוסדות פוליטיים רשמיים, המעוגנים בשטח ובחברה שהינם מוגדרים, קטנים יחסית, וניתנים לניהול. יש להם היכרות קרובה עם הסוגיות המקומיות, והם רגישים יותר ללחץ ציבורי מקומי.

הרמה האזורית יכולה להיות סקאלה פוליטית אפקטיבית לקידום האינטרסים והצרכים המקומיים (Gradus, 1984; Gradus and Stern, 1980). במדינות רבות, רשויות מקומיות סובלות ממגבלות הנובעות מגודלן הקטן. רשויות מקומיות קטנות עומדות בפני תקרת זכוכית כאשר הן מנסות לקדם את עניינן בתוך מוסדות לאומיים, ואין להן תקציבים משמעותיים או חופש בקבלת החלטות הנחוצים כדי להשפיע בעצמן. במקרים כאלה, בנוסף לרמות הארציות והמקומיות (שכל אחת מהן סובלת ממגבלותיה שלה ביחס להשפעתן על חיי האזרחים), דווקא הרמה האזורית מוכיחה את עצמה כגורם עוצמתי ואפקטיבי (Andersen and Pierre, 2010; Applebaum and Hazan, 2005; OECD, 2007; Reingewertz, 2012).

מדינות רבות כבר זיהו את חשיבותה של הרמה האזורית. כאשר אזרחים נשאלים ביחס לאיכות חייהם, הם מרבים לזהות את האזור כגורם המשפיע ביותר - ההזדמנויות והשירותים הנמצאים באזורם משפיעים במיוחד על איכות חייהם. הדבר בולט במיוחד בתחומים כגון בריאות וחינוך, אבל במידה רבה נכון גם עבור תחומים נוספים. רוב השירותים מסופקים ברמה המקומית או האזורית, ולכן חיוני שעיצוב מדיניות בקשר לאיכות חיים תיעשה ברמות אלו (Bradford, 2005). לכן, הרבה יותר מדידה אזרחית מבוצעת ב-OECD, בארצות הברית, בבריטניה, באיחוד האירופי, ובמקומות נוספים (Aslam and Corrado, 2012; Bagstad and Shammin, 2012; Wallace, 2013; OECD, 2013; ACOLA, 2013; Larson, 2010).

בפרויקטים של איכות חיים ברמות המקומיות והאזרחיות יכולה לחזק את הקשרים שבין הציבור לבין האזור בו הוא מתגורר (ACOLA, 2013; OECD, 2011).

תהליך העיצוב וההרכבה של מדדי איכות חיים ברמה האזרחית כולל את המאפיינים העיקריים הבאים:

- ברמה הארצית השותפים לעבודה על מדדי איכות חיים באים בדרך כלל מתוך הממשלה. למשל, הסטטיסטיקות הן בסמכות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לעומת זאת, ברמה המקומית והאזרחית, חלק מהסטטיסטיקות נמצאות ברשותם של ארגונים חוץ-ממשלתיים. לכן פותחו מערכות שמטרתן לסייע בהתמודדות עם הסטטיסטיקות החיוניות המורכבות, המאפשרות שמירה על ההשפעה המיטבית של החברה האזרחית (Wallace and Schmuecker, 2013).
 - חשוב לערב את החברה האזרחית בכל תהליך איכות חיים, אם ברמה הארצית ואם ברמה אחרת, אבל קולה ברור יותר ושמייש יותר ברמה המקומית והאזרחית. על אף שהיא גורם עוצמתי, ברמה הארצית היא נוטה להיעלם ברקע.
 - בסביבות מורכבות, נדירות הבעיות שניתנות לטיפול על ידי רשות אחת בלבד. כדי לפתור בעיות עם נוער, למשל, נדרשת מעורבותם של מערכות החינוך, הרווחה, ארגונים מקומיים וכדומה. מדידה ומעקב אחר איכות חיים ברמה האזרחית מציעה מנגנונים טובים יותר לשיתופי פעולה מאלה הנמצאים ברמה הארצית (ACOLA, 2013).
 - החברה האזרחית היא שותף חיוני בתהליכים אזוריים, ואנו רואים דוגמאות רבות לכך שהיא מעצבת את האפקטיביות של התהליך. דוגמא אחת היא מתן אפשרות לגורמים פרטיים להוביל חלק מהעבודה על המדדים, וכן רתימת כל הארגונים הלא-ממשלתיים באזור לקראת מטרה משותפת אחת (Brutschy, 2008; ASR 2012).
 - ברמה המקומית והאזרחית, בעלי עניין (כרשות מקומית, מגזר שלישי ומגזר פרטי) מסוגלים להגיב ביחד לצרכים מורכבים העולים מהשטח. רתימת הגורמים השונים באזורים הוכחה כאפקטיבית מאוד בתהליכי איכות חיים, ומחזקת את ערכן של המדידות (Wallace and Schmuecker, 2013; Taylor et al, 2011; ACOLA, 2013).
 - התהליך המקומי והאזרחי נהנה מהיכרות אינטימית עם הסביבה המקומית ועם צרכים מקומיים. לדוגמא, בטורונטו שבקנדה, אלימות גוברת זוהתה על ידי פרויקט של VITAL SIGNS למדדי איכות חיים הרבה לפני שגורמים רשמיים שמו לב לתופעה החדשה (Wallace and Schmuecker, 2013).
 - ניתן להגיב לאתגרים העולים מהשטח ברמה האזרחית במהירות יחסית, בשלב בו הם עדיין יחסית קטנים.
 - התהליך מעצים את האזור - רמת משילות המאופיינת בדרך כלל על ידי עומס רב של משימות לצד כוח מועט לפעילות אפקטיבית. בדומה לכך, הוא מקל על מציאת משאבים היות והוא מכון למטרה שמוגדרת היטב ושנמצאת קרוב לבית.
- כמובן שיש גם אתגרים. המנדט ברמה האזרחית שונה לחלוטין מזה של הרמה הארצית - הן ביחס לכוח וסמכות, והן ביחס לתקציב. מסיבה זו תהליך אזורי זקוק לשיתוף הפעולה הן של המגזר השלישי והן של המגזר הפרטי (ולא רק הנהנה ממנו). שיתוף פעולה זה לרוב מאתגר מאוד, ומחייב תיאום רב. התהליך האזורי גם מחייב להבחין בין מה שיש בכוחו לבצע ומה שלא - למשל מה מחייב את טיפולו של הממשל המרכזי, ולכן חייב להישאר מחוץ לתחומי פרויקט איכות החיים המקומי או האזורי. אולם, אם הפרויקט האזורי נצמד למגבלות אלו, הוא יכול להשפיע לטובה באופן מהותי על איכות החיים באזור כולו.

5. חמישה מקרי בוחן, מה-CIW הקנדי עד ל-QUARS האיטלקי

מדינות רבות פיתחו מערכות מדדי קידמה בשנים האחרונות, אבל מעטים עשו זאת עם מעורבותה של החברה האזרחית. בפרק זה אנו סוקרים מספר פרקטיקות טובות שניתן לראות אותן כפרדיגמות: מדד איכות החיים הקנדי (CIW), מדידת הקידמה האוסטרלי (MAP), המצב בארה"ב (State of the USA) והתהליך שהופעל בלוקסמבורג. עבור המקרה האיטלקי נספק פרטים על הקמפיין ISbilanciamoci, אשר יצר את מדד הקידמה QUARS עבור אזורים איטלקיים, תוך מעורבותם של מעל לארבעים ארגונים איטלקיים לא-ממשלתיים בחברה האזרחית שהיו שותפים לקמפיין. בעבור ישראל, נספק פרטים על התהליך המתמשך של פיתוח מדדי קידמה ברמה הארצית, עם השתתפותה והשפעתה החזקה של החברה האזרחית. כפי שוודאי יתברר לקורא, חמשת הניסיונות הללו שונים אחד מהשני באופן שבו הם מערבים את גורמי החברה האזרחית. חלק כללו הזדמנויות רבות לדיון, כאשר באחרים נקבע מספר מועט של ישיבות, שמטרתן התייעצות בלבד עם גורמי החברה האזרחית, ללא מעורבותם בתהליך קבלת ההחלטות. יתר על כן, במקרים מסוימים נציגי החברה האזרחית מוזמנים להשתתף בדיון הציבורי על בסיס מומחיותיהם הספציפיות, ובאחרים הם מוזמנים כחברים בגופים מוסדיים קיימים, כגון מועצות כלכליות וחברתיות. ולבסוף, במקרים רבים התייעצות נעשית באתרי אינטרנט ייעודיים. לגישה זו יש מעט לגיטימציה מהזווית הדיונית (deliberative) הטהורה, היות והיא אינה מצפה לשיח אינטראקטיבי, ואינה יוצרת החלפת דעות ציבורית על הערכים וסדרי העדיפויות אשר בהם הקהילה המשתתפת בתהליך מעוניינת לתמוך.

ברבים ממקרים אלה עובדים לקראת מדידת איכות חיים אזרחית, או כבר מבצעים אותה בפועל. חלק מהם חלוצים בתחום. נספק את הדוגמאות האזרחיות בתוך תיאור מקרי הבוחן הלאומיים.

5.1 קנדה

ה- CIW (Canadian Index of Wellbeing) הוא יוזמה של קרן הצדקה "ש אטקינסון (ACF), ועוצב במשך מספר שנים בסיוע תהליך התייעצות עם מעל 800 איש. אב-טיפוס ראשון של מערך מדדים פותח לאחר התייעצות עם 346 משתתפים שחולקו ל-40 קבוצות לפי תמות, בכל רחבי המדינה. אב-טיפוס עבר את ביקורתם של מומחים ובעלי עניין, שנבחרו מהאקדמיה, מהחברה האזרחית, ומהממשל. בשנת 2004 כונסו 60 מומחים למפגש ארצי, וניתנה להם משימה, על בסיס האב-טיפוס המבוקר שאושר בשלב העבודה הקודם, להגדיר את התחומים השונים שלאחר מכן ירכיבו את ה-CIW. בין 2005 ל-2006, נוצרו 19 קבוצות מיקוד - בסביבות 250 איש מ-14 קהילות טריטוריאליים - עם נציגים מהממשל, מהמגזר העסקי, מענף התקשורת, ומארגונים חוץ-ממשלתיים (NGO's) מקומיים וארציים. במקביל, רואיינו 14 מובילי דעה. הדבר אפשר את מעורבותם של בעלי עניין חשובים ומשתמשי-קצה פוטנציאליים, וניתוח מעמיק של מושגי היסוד של ה-CIW. כאשר הושלמה הרכבת ה-CIW, הוא הועבר להערכת עמיתים חיצונית, וב-2009, חמש שנים לאחר תחילת התהליך, הושק האינדקס הקנדי לאיכות חיים (Institute of Well-being, 2009).

ביחס לאיכות חיים אזרחית, ה-CIW משתף פעולה עם רשויות מקומיות ואזרחיות ועם ארגונים בכל אזור, ובכך מחברים בין הפרויקט הארצי של מדדי איכות חיים לבין פרויקטים מקומיים ואזרחיים, תוך למידה ועזרה הדדית. הרמות המקומיות והאזרחיות מזינות את ה-CIW, אבל עיקר השפעתו הוא על הממצאים המקומיים. לדוגמה, בהדוטר, אונטריו, המדידה האזרחית נעשית על ידי החברה הארצית ומתורגמת על ידי הרשויות המקומיות לעיצוב מדיניות. הפוליטיקאים צוברים כוח פוליטי כאשר הם מתייחסים ברצינות לנושאים שעלו מהציבור. דוגמה להצלחה אחת הייתה תוספת 44% לכוח האדם הרפואי באזור, לאחר שסוגיה זו זוהתה ב-2008 כסוגיה מרכזית עבור איכות חיים אזרחית (HCIA, 2010; Vital Signs; Wallace and Schmuecker, 2013).

5.2 אוסטרליה

ה- MAP (Measuring Australia's Progress) הוא יוזמה שהחלה ב-2002, על ידי הלשכה האוסטרלית לסטטיסטיקה (ABS). הלשכה עירבה מספר מוגבל של מומחים מהחברה האזרחית, מהממשל ומהאקדמיה, וגם רשת פנימית של מרכזים סטטיסטיים לאומיים (NSCs), שחלק מהמנדט שלהם כולל התייעצות באופן עקבי ומתמיד עם משתמשים על מדדים וסדרי עדיפויות - אחד לכל תחום תמטי של ה-ABS. התהליך כלל התייעצויות אינטרנטיות פתוחות לאזרחים, וסדרת סדנאות בכל ערי הבירה הפדרליות. ב-2011 הושק ה-MAP 2.0, שלב התייעצות חדש המבוסס גם הוא על רשת המשתמשים המעורבים ב-NSCs ועל קבוצה מצומצמת של מומחים, אולם - בניסיון להגיע לייצוג מלא יותר של החברה האוסטרלית - גם פתוח לעולם העסקי, לאנשי מקצוע, ולקהילות מקומיות. ארבע קבוצות עבודה נוספות קיבלו משימה להתייחס באופן ספציפי לקידמה ביחס לסוגיות כלכליות, חברתיות וסביבתיות, ולסוגיות הקשורות למשילות. על מנת לערב אזרחים בודדים באופן יעיל, חוקרים כעת את האפשרות להתייעצות רחבה יותר דרך המדיה החברתית, בלוגים וסקרים אינטרנטיים (MAP, 2012; ACOLA, 2013).

5.3 לוקסמבורג

התייעצות נוספת מתקיימת כעת בלוקסמבורג. תהליך זה בנוי על המועצה הכלכלית-חברתית הארצית (ESC), המורכבת מנציגים של עסקים, עובדים, קהילות של החברה האזרחית, והמועצה הגבוהה לפיתוח בר-קיימא (SCSD). שני מוסדות אלה מינו ועדה משותפת - המורכבת ממומחים ממשלתיים ונתמכת על ידי קבוצה טכנית וקבוצת עבודה מצומצמת - למשימת בחירת המדדים. על מנת לאפשר משוב ציבורי מורחב, אורגנו שני כנסים ציבוריים להצגת הפרויקט ונערכו שלוש סדנאות, אחת לכל אחד משלושת החלקים של דו"ח סטיגליץ: כלכלה וחשבונאות לאומית (national accounting), איכות חיים וקיימות סביבתית. בשלב זה של העבודה, בסביבות מאה נציגים מהחברה האזרחית כבר השתתפו.

5.4 ארצות הברית

לארצות הברית מסורת ארוכה של פיתוח מדדים קהילתיים, שהם מערכי מדדים המתבססים על תהליכים מקומיים שיתופיים ששמו לעצמם מטרה לכוון מדיניות מקומית. ב-2003 המשרד הממשלתי לאחריותיות (Government Accountability Office), בשותפות עם האקדמיה הארצית למדעים (NAS), השיקו תכנית לאומית ליצירת מדדי מפתח לאומיים - KNIS (Key National Indicator System) (GAO, 2003). ה-GAO החליט שראוי שכל תהליך הפיתוח של מערך האינדיקטורים המשותפים יתואם על ידי גורם פרטי, עצמאי מהממשל ומהפוליטיקה, המסוגל להידרש למרכיבים השונים של החברה. עם מטרה זו לנגד עיניהם, מצב ארה"ב (State of the USA) נוסד ב-2007. מצב ארה"ב מזהה סוגיות רלוונטיות שיש לעקוב אחריהן, אוסף נתונים סטטיסטיים - אבל מבלי לקבוע יעדים פוליטיים - ומפיץ לציבור את המידע שנאסף, תוך כדי הנגשתו והימנעות משיפוטים ערכיים. כיום מצב

ארה"ב הוא ארגון עם רשת של 37 יועצים המכסים מגוון התמחויות מקצועיות, אזורים גיאוגרפיים, פוליטיים ודמוגרפיים. התייעצות ציבורית נערכת בעזרת אתר אינטרנט ייעודי, בו אזרחים יכולים להביע עמדות וביקורות, ולהציע הצעות. וועדה דו-מפלגתית של הקונגרס האמריקאי אמונה על ניתוח המידע הנאסף והסקת מסקנות על בסיסו.

כשמדובר באיכות חיים אזרחית, מועילה מאוד המסורת הארוכה של פרויקטים למדדים קהילתיים. מחוז סנטה קרוז פיתח מספר תכניות (למשל לטיפול בהתמכרות לאלכוהול אצל נוער) שכעת מוטמעות ברחבי ארה"ב והוכחו כאפקטיביות מאוד (הפחתה ב-50% בשימוש באלכוהול וסמים בקרב נוער, תוך 8 שנים) (ASR, 2012; Brutschy, 2008). מעל לאלף משתתפים מהחברה האזרחית היו מעורבים בבחירת המטרות של מחוז סנטה קרוז לשנת 2015. עובדה זו מעניקה לגיטימציה רבה למה שנעשה במחוז, ומסייעת גם בגיוס תמיכה פדרלית ובאיסוף משאבים פיננסיים.

על הגבול שבין ארה"ב ומקסיקו מתקיים שיתוף פעולה אזרחי ייחודי לקידום איכות חיים משני צדי הגבול. מדידת איכות החיים שם מאפשרת לכל צד לראות כיצד התפתחויות בצד השני משפיעות על איכות חיים, ובהתאם לבצע מדיניות שתשפר את איכות החיים בשני הצדדים - דהיינו, באזור כולו (Collins et. al, 2005; EPA, 2012).

5.5 איטליה: ה-QUARS

על מנת לבנות מדידה בעלת קונצנזוס רחב של פיתוח חברתי וסביבתי בר קיימא, קמפיין בשם Sbilanciamoci של החברה האזרחית האיטלקית, בתמיכת צוות מומחים, העמיד רשת התייעצות רחבה במספר סוגיות שונות, עם מעל ל-40 ארגונים הפעילים ברמה הארצית. מטרת הקמפיין הייתה ללמוד על סדרי העדיפויות של החברה האזרחית, כולל זיהוי משתנים ומשקלות, ובמקביל להעניק לגיטימציה למשתנים הנבחרים ולאופן הרכבתם. תהליך זה אפשר ל-Sbilanciamoci לזהות ממדים עיקריים ומשתנים שלבסוף הורכבו לאינדקס (ה-QUARS, ראשי התיבות באיטלקית לאיכות אזרחית של פיתוח) המבוסס על מתודולוגיה סטטיסטית סטנדרטית ומבוססת.

על האינדקס היה לתת תמונה שלמה של הממדים העיקריים של איכות חיים בת קיימא, המתאימה לתפיסותיהם של הארגונים שהצטרפו לרשת. לכן, תהליך ההתייעצות הוא הפעילות המרכזית לשיפור ההגדרה של המושג איכות הפיתוח. ה-QUARS אכן מייצג קבוצה רחבה ומגוונת, גם אם מוגבלת לחברה האזרחית האיטלקית, שיש להניח שלחבריה השונים יש גישות שונות לפיתוח אזרחי, וסדרי עדיפויות שונים ביחס למסלולי פיתוח רצויים.

בבסיס הרכבת ה-QUARS, זיהויים של המשתנים שביחד יוצרים את המבנה. תהליך ההתייעצות הוביל למערך של 41 משתנים המייצגים, במידת האפשר, את רעיון איכות החיים הבת-קיימא הממחישה את עבודת הקמפיין. המערך מורכב ממשתנים סביבתיים, חברתיים וכלכליים, המחולקים לשבע קבוצות בעלות חשיבות זהה. הקבוצות הן כדלקמן:

- סביבה: הערכת האימפקט הסביבתי הנובע מצורות שונות של ייצור, הפצה וצריכה, והמדיניות שאומצה כדי לצמצם את השפעותיו.
- כלכלה ועבודה: תנאי עבודה וחלוקת הכנסות המובטחים על ידי המערכת הכלכלית.
- זכויות ואזרחות: נגישות לשירותים והכללה חברתית של צעירים, קשישים, אנשים מעוטי משאבים ומהגרים.
- השכלה ותרבות: השתתפות במערך בתי הספר ואיכות המבנים, חינוך האוכלוסייה, פעילויות תרבותיות.
- בריאות: איכות, זמינות ויעילות השירותים, בריאות כללית של האוכלוסייה.
- שוויון מגדרי: היעדרם של חסמים מגדריים המשפיעים על השתתפות בחיים כלכליים, פוליטיים וחברתיים.
- השתתפות דמוקרטית: השתתפות פוליטית וחברתית של אזרחים, ומרכיבים של ממשל טוב.

הרכבת שבעת הממדים לתוך ה-QUARS מספקת תמונה כוללת של איכות חיים באזורי איטליה, תוך דירוגם ומיזוגם לכדי מספר אחד המגלם את ההבדלים שנוצרים בעת ניתוחם של מספר גבוה של משתנים.

בשנים האחרונות יצאו מהקמפיין פרסומים רבים שהמריצו את השיח על מדדי איכות חיים והביאו ללחצים על רשויות ומוסדות לאומיים ומקומיים לאמץ מערך רחב יותר של מדדים. בין תוצאות פעילות זו ניתן למצוא את הכללת ה-QUARS בתוך הפרקטיקות הטובות ביותר (best practices) בכינוס של האיחוד האירופי שנקרא "מעבר לתמ"ג" (Goossens, 2007) (Beyond GDP), והשתתפות בפרויקט הגלובלי של ה-OECD. אימוץ ה-QUARS על ידי רשויות אזרחיות בלאציו (אזור רומא) ובטוסקנה במסמכיהם לתכנון כלכלי (DPEFR - Documento di Programmazione Economica e Finanziaria Regionale) מצביע אף הוא על כך שניתן ליישם את ה-QUARS ככלי לדיווח ציבורי אזרחי.

יישום ה-QUARS לדוחות אזרחיים רשמיים מצביע על הרלוונטיות שלו למדיניות ועל המועילות שלו ככלי מדיניות. רשויות מקומיות מתבקשות להתערב בכל הממדים שה-QUARS מתייחס אליהם. בדרך זו, ה-QUARS מיועד לתמוך בקבלת החלטות ביחס לכל

ממד, ובכל אחד מהמשתנים בתוך כל ממד. לאחר ש-Sbilanciamoci! התבקש להעריך את איכות הפיתוח במחוזות של רומא, טרנטו ואסקולי פיצינו, ושל הרשויות המקומיות של ארצו וקסקינה, גישה ה- QUARS שמששה אף לניתוח איכות החיים במספר רמות תת-אזוריות, במקרים מסוימים עם בניית מדד אד הוק.

5.6 ישראל

עיצובו של מערך ישראלי של מדדי איכות חיים הוא תהליך מתמשך שהחל ביוזמת ארגון חוץ-ממשלתי מתוך החברה האזרחית (העמותה הישראלית לכלכלה בת קיימא). פרויקט "ערך" בחן את הנתונים הקיימים, וביצע סדנאות למגזרים שונים בחברה הישראלית על מנת לגלות כיצד הם מגדירים איכות חיים ואת מה לדעתם רצוי למדוד (Itay, 2009). הפרויקט הפך לנציג הישראלי הרשמי בפרויקט הגלובלי של ה-OECD. מתוך ההכרה הבינלאומית הגוברת בחשיבות מדדי איכות חיים, המשרד להגנת הסביבה, יחד עם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, החלו לעבוד לקראת פרויקט בהובלת הממשלה למדדי איכות חיים בישראל. בדצמבר 2012 התקבלה החלטת ממשלה, בהובלת משרד ראש הממשלה, לעיצוב מדדי איכות חיים.

הוסכם שהמסגרת תכלול תשעה תחומים, והתהליך יתמקד בזיהוי שמונת המדדים הרלוונטיים ביותר בכל תחום, בנוסף לממד "כותרת" לכל תחום. העבודה אמורה להתבצע בשלוש רמות: (1) מומחים בתחום איכות החיים הגישו את המלצותיהם הן ביחס לתהליך והן ביחס לתוכן; (2) מומחים מהמשרדים הממשלתיים הרלוונטיים ומארגוני החברה האזרחית בכל תחום מציעים רשימה ראשונית של מדדים; (3) שיח ציבורי (על בסיס סקר וסדנאות) יתקיים על מנת לבחון אם ההצעות למדדים אכן מייצגות את מה שנראה לציבור כמדדי איכות חיים עבור ישראל. ההתייעצות הציבורית מחולקת לשלושה אזורים בישראל: צפון, מרכז ודרום. המידע שייאסף מהציבור יועבר לצוותי המומחים של כל תחום - להחלטה סופית על ידי ועדת ההיגוי הממשלתית.

התהליך הישראלי מתמקד ברמה הארצית, אבל כולל גם משוב רב מהאזורים השונים. ראשית, הוא מחייב שהסדנאות לציבור, המערבות כ-500 משתתפים, בעיקר מהאוכלוסיות המוחלשות בישראל, יכסו את שלושת האזורים העיקריים של ישראל. שנית, התהליך אימץ מספר שינויים בהתאמה לצרכים אזרחיים - כולל האפשרות לבצע ניתוח אזורי של הנתונים שייאספו. בנוסף לכך, היות ויוזמה זו הושקה תחילה על ידי החברה האזרחית, ניתן להניח שהתהליך שכבר מעוגן בכמה מהאזורים - להגדיר איכות חיים על בסיס אזור - ישפיע על התוצר הארצי בעתיד הקרוב. אתגר נוסף מתייחס לקישור בין מדדי איכות החיים השונים לבין קביעת מדיניות, וייתכן כי התשובות המעשיות לכך יבואו מהאזורים השונים ומהרשויות המקומיות.

המקרה הישראלי הוא דוגמא לתהליך שהתחיל כיוזמה של החברה האזרחית, שרק מאוחר יותר אומץ כהחלטת הממשלה לפתח מדדי איכות חיים. ההחלטה הממשלתית הצהירה על חשיבות ההשתתפות הציבורית בתהליך, ולכן העבודה התרחבה לכלול שותפים שונים בחברה האזרחית. אחת מהתוצאות היא השאיפה לקשור בין המדדים לבין עיצוב מדיניות, ולחולל קול אזורי שיאתגר את התהליך שמובילה הממשלה.

6. מסקנות

כפי שראינו, על מנת שמערך מדדי קידמה ואיכות חיים ישפיע על החלטות פוליטיות, נחוצה לגיטימציה. לאור הקשיים העומדים בפני מוסדות דמוקרטיים המעוניינים לתת קול לבקשות ולידע של חברה המשתנה במהירות ונעשית מורכבת יותר ויותר, חיוני שגורמי החברה האזרחית יהיו מעורבים בתהליכים הדיוניים לקביעת סדרי עדיפויות והכרעות ציבוריות. הדבר נכון גם עבור המקרה הספציפי הנדון המסמך זה, יצירת מערך יעדי איכות החיים המסוכמים באמצעות מדדים סטטיסטיים. מעודד לראות שיוזמות ופרקטיקות טובות מתפשטות בכל העולם בניסיון לערב את גורמי החברה האזרחית בהגדרת מערכות מדדי קידמה המבוססות על קבלת החלטות שיתופית.

ממד נוסף שהולך ומתגלה הוא חשיבות האזריות בהערכת איכות חיים. הרמה האזרחית נחשבת על ידי הציבור כאחת מהגורמים המשפיעים ביותר על איכות חיים. היא מציעה קשר חזק בין מדיניות לבין קהלי יעד וקהילות, ומספקת במה אפקטיבית דרכה ניתן לקדם אינטרסים וצרכים מקומיים. היא נסמכת על ידע מקומי, תוספת משלימה וחיונית לידע המוגדר בדרך כלל כ"מקצועי". תרומת תהליכי מדידת איכות חיים אזרחיים יכולה אם כן להיות כפולה - מינוף מנועי פיתוח מקומיים מחד, והעצמת האזור להיכנס לדיאלוג משמעותי עם הרמה הארצית ולהשפיע על מדיניות הממשלה מאידך. על אף שיתרון מרכזי של האזריות הוא שהיא מספקת לאזורים ספציפיים הזדמנות להתייחס לצרכיהם הייחודיים, אין פרושו של דבר כי הערכה אזרחית צריכה להתבצע בבידוד מהרמות האחרות. מדידות אזרחיות יכולות לפעול בהרמוניה עם רמות אחרות של הערכה, ולהיות בהלימה עם הערכה מקומית וארצית. במיטבו, תהליך אזורי המערב את החברה האזרחית מזין את תהליך מדידת איכות חיים ברמה הארצית, ובכך מביא למדיניות אפקטיבית בכל הרמות.

ביבליוגרפיה

- ACOLA, (2013) Australia's Progress in the Twenty-First Century, Australian Council of Learned Academies.
- Almond, G. A. and S. Verba, (1963), *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press.
- Andersen, O. J. and Pierre, J., (2010), *Exploring the Strategic Region: Rationality, Context, and Institutional Collective Action*. *Urban Affairs Review* 46(2) 218-240.
- Applebaum, L. and A. Hazan, (2005), *Cooperation between Small Municipalities: Lessons for Israel*. The Foersheimer Institute for Policy Studies.
- Arena, G., (2008), *Cittadini attivi*. Roma-Bari: Laterza.
- Aslam A., Corrado L., (2012), *The geography of well-being*, *Economic Geography* 12 (3): 627-649.
- ASR, (2012) *Santa Cruz County Community Assessment Project, Year 18, 2012*.
- Atkisson, A. (ed.), (1997), *The community handbook: Measuring progress toward healthy and sustainable communities*, San Francisco: Redefining Progress.
- Baruch, G., and Raz, A. (2012). *Development "within" the Negev and not "of" the Negev - the opportunity in changing one word*. *Ecology & Environment* 115-116 (in Hebrew).
- Benhabib, S., (1996), "Toward a Deliberative Model of Democratic Legitimacy". In Benhabib S. (ed.), *Democracy and Difference. Contesting the Boundaries of the Political*. Princeton: Princeton University Press, pp. 67-94.
- Beck, U., 2000 (1986), *La società del rischio*. Roma: Carocci.
- Bobbio, L., 2002, "Le arene deliberative", in *Rivista italiana di politiche pubbliche*, n. 3, pp. 5-29.
- Bohman, J., 1996, *Public Deliberation. Pluralism, Complexity, and Democracy*. Cambridge (MA): The MIT Press.
- Bohman, J. and W. Rehg (eds.), (1997), *Deliberative Democracy. Essays on Reason and Politics*. Cambridge (MA): The MIT Press.
- Bagstad K.J. and Shammin R., (2012) *Can the Genuine Progress Indicator better inform sustainable regional progress?—A case study for Northeast Ohio*, *Ecological Indicators*, Vol. 18, July 2012, Pages 330-341.
- Bradford, N. (2005). *Place based public policy: Towards a new urban and community agenda for Canada*. The Canadian Policy Research Networks website.
- Brutschy, S. & Zachary, D.C. (2008). *Achieving outcomes from indicators: community assessment projects in the United States, a focus on Santa Cruz County*. In OECD (Eds.), *Statistics, knowledge and policy 2007: Measuring and fostering the progress of societies* (pp. 517-528). Paris, France: OECD
- Chambers, S. and W. Kymlicka (eds.), (2002), *Alternative Conceptions of Civil Society*. Princeton: Princeton University Press.
- Cohen, Jean L. and A. Arato, (1992), *Civil Society and Political Theory*. Cambridge (MA): The MIT Press.
- Cohen, Joshua and J. Rogers, (1995), "Secondary Associations and Democratic Governance". In Wright E.O. (ed.), *Associations and Democracy. The Real Utopias Project, Volume I*. London: Verso, pp. 7-98.
- Corburn, J. (2005). *Street science: community knowledge and environmental health justice* (Cambridge,

MA: MIT Press).

Crouch, C., (2003), *Postdemocrazia*. Roma-Bari: Laterza.

Dryzek, J.S., (2000), *Deliberative Democracy and Beyond. Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: Oxford University Press.

Edwards, M., (2004), *Civil Society*. Cambridge: Polity Press.

Elster, J. (ed.), (1998), *Deliberative Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fraser, N., (1992), "Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy". In Calhoun C. (ed.), *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge (MA): The MIT Press, pp. 109-142.

Fung, A., (2003), "Associations and Democracy: Between Theories, Hopes, and Realities". *Annual Review of Sociology*, vol. 29, pp. 515-539.

Gadrey J. and F. Jany-Catrice, (2005), *Les nouveaux indicateurs de richesse*. Paris : Editions La Découverte.

GAO, (2003), *Key National Indicators: Assessing the Nation's Position and Progress*, GAO-03-672SP.

Gastil, J. and P. Levine (eds.), (2005), *The Deliberative Democracy Handbook*. San Francisco: Jossey-Bass.

Giovannini, E., (2009), "Bringing statistics to citizens: A "must" to build democracy In the XXI century", in Segone M. (eds.), 2009, *Country-led monitoring and evaluation systems. Better evidence, better policies, better development results*, UNICEF

Goossens, Y., (2007), *Alternative progress indicators to gross domestic product (GDP) as a means towards sustainable development*. European Parliament: Study IP/A/ENVI/ST/2007-10.

Gradus, Y. (1984), *The emergence of regionalism in a centralized system: the case of Israel*. *Environment and Planning D: Society and Space* 2, 87-100.

Gradus, Y., and Stern, E., (1980), *Changing strategies of development: toward a regiopolis in the Negev desert*. *Journal of the American Planning Association* 46, 410-423.

Habermas, J., (1985), *Etica del discorso*. Roma-Bari: Laterza.

Habermas, J., (1986), *Teoria dell'agire comunicativo*. Bologna: Il Mulino.

Habermas, J., (2001a), "Sovranità popolare come procedura. Un concetto normativo di sfera pubblica". In *Morale, Diritto, Politica*. Torino: Edizioni di Comunità, pp. 81-103.

Habermas, J., (2001b), "Prefazione alla nuova edizione". In *Storia e critica dell'opinione pubblica*. Roma-Bari: Laterza, pp. vii-xliii.

Hall, J., Carswell, C., Jones, R. and D. Yencken, (2005), "Collaborating with Civil Society: Reflections from Australia", in *Statistics, Knowledge and Policy. Key Indicators to Inform Decision Making*. Paris: OECD.

Hardy, P and T. Zdan, (1997), *Principles in practice*. Winnipeg (Canada): The International Institute for Sustainable Development.

HCIA, (2012) *Headwaters Communities in Action: Well-being Report*.

Hess, D.J., (2009). *Localist movements in a global economy: sustainability, justice, and urban development in the United States* (Cambridge, Mass.: MIT Press).

Innes, J., (1990), *Knowledge and Public Policy: the search for meaningful indicators* (2nd ed.). New

- Brunswick and London: Transaction Publishers.
- Institute of Well-being, (2009), How are Canadians really doing?. Canada: Institute of Well-being.
- Itay, A. (2009), Israel's Progress Index: A Multi Layered Model for Measuring Progress and Quality of Life. OECD publication.
- Manin, B., (1987), "On Legitimacy and Political Deliberation". Political Theory, vol. 15, n. 3, pp. 338-368.
- Marcon, G., (2004), Le utopie del ben fare. Percorsi della solidarietà: dal mutualismo al terzo settore ai movimenti. Napoli: L'ancora del Mediterraneo.
- Marcon, G., (2005), Come fare politica senza entrare in un partito. Milano: Feltrinelli.
- Michalos, A.C., Sharpe, A. e N. Muhajarine, (2010), "An approach to the Canadian Index of Well-Being". Canadian Index of Well-being, University of Waterloo, Canada.
- Nardo, M., Saisana, M., Saltelli, A., Tarantola, S., Hoffman, A., & Giovannini, E. (2005). Handbook on constructing composite indicators: Methodology and user guide. Statistics Working Papers STD/ DOC (2005)3, OECD.
- Negev, M., and Teschner, N. (2013), Rethinking the relationship between technical and local knowledge: Toward a multi-type approach. Environmental Science & Policy 30, 50-59.
- Nordhaus W.D. and J. Tobin, (1972), "Is Economic Growth Obsolete?". NBER Chapters, in: Economic Research: Retrospect and Prospect Vol 5: Economic Growth, pp. 1-80. Cambridge (MA): National Bureau of Economic Research, Inc.
- Norris, P. (ed.) (1999), Critical Citizens: Global Support For Democratic Governance. Oxford: Oxford University Press.
- Nussbaum M., (2001), Diventare persone. Donne e universalità dei diritti. Bologna: Il Mulino.
- OECD, (May 2007), Competitive Regional Clusters: National Policy Approaches. Policy Brief.
- OECD, (2011), How's Life?: Measuring well-being, OECD Publishing.
- OECD, (2013), OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being, OECD Publishing.
- Osberg, L. and A. Sharpe, (2002), "An index of economic well-being for selected OECD countries", Review of Income and Wealth, series 48, n. 3.
- Passerin d'Entrevès, M. (ed.), (2002), Democracy as Public Deliberation. Manchester: Manchester University Press.
- Pencheon, D., (2008), The Good Indicators Guide: understanding how to use and choose indicators. UK National Health Service Institute for Innovation and Improvement website, www.institute.nhs.uk
- Pharr, S. and R. Putnam (eds.), (2000), Disaffected Democracies: What's Troubling the Trilateral Countries?. Princeton: Princeton University Press.
- Pianta, M., (2001), Globalizzazione dal basso. Economia mondiale e movimenti sociali. Roma: Manifestolibri.
- Putnam, R.D., (2000), Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.
- Redefining Progress, (2004), The Genuine Progress Indicator 1950-2002 (2004 update), <http://rprogress.org>.
- Reingewertz, Y. (2012), Do municipal amalgamations work? Evidence from municipalities in Israel.

Journal of Urban Economics 72 (2012) 240-251

Rosanvallon, P., (2009), *La politica nell'era della sfiducia*. Troina: Città Aperta Edizioni.

Saward, M. (ed.), (2000), *Democratic Innovation. Deliberation, representation and association*. London and New York: Routledge/ECPR Studies in European Political Science.

Scrivens, K. and B. Iasiello, (2010), "Indicators of "Societal Progress": Lessons from International Experiences", OECD Statistics Working Papers, 2010/4. Paris: OECD Publishing. doi: 10.1787/5km4k7mq49jg-en

Sbilanciamoci!, (2006), *Come si vive in Italia? Indice di Qualità Regionale dello Sviluppo (QUARS)-2006*. Roma: Lunaria. <http://www.sbilanciamoci.org/>.

Segre, E., Rondinella, T., and Mascherini, M. (2011). *Well-Being in Italian Regions. Measures, Civil Society Consultation and Evidence*. Social Indicators Research 102, 47-69.

Sen, A., (1982), *Poverty and famines. An essay on entitlements and deprivation*. Oxford: Clarendon Press.

Sen, A., (2000), *Lo sviluppo è libertà. Perché non c'è crescita senza democrazia*. Milano: Mondadori.

Stiglitz, J., A. Sen e J. Fitoussi, (2008), *Survey on existing approaches to measuring socioeconomic progress*. Issue Paper 25/07/08 - 1, Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr>.

Stiglitz, J., A. Sen e J. Fitoussi, (2009), *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*, <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr>.

Teschner, N., Garb, Y., and Tal, A. (2010), *The Environment in Successive Regional Development Plans for Israel's Periphery*. International Planning Studies 15, 79-97.

Teschner, N. (2007), *Planning the Development of the Southern Region of Israel: Ideological, Political and Environmental Consequences*. Ben-Gurion University of the Negev (in Hebrew).

Taylor A., Newberry J., Nicholson M., (2011), *A Plan for Well-being in Guelph*.

Valentin, A. and J. Spangerberg, (2000), *A guide to community sustainability indicators*. Environmental Impact Assessment Review 20, 381-392.

Wallace J, Scmuecker K., (2013), *Shifting the Dial: From well-being measures to policy practice*, IPPR North & CarnegieUK trust.

Walzer, M., (2003), "A Better Vision: The Idea of Civil Society". In Hodgkinson V. and M. Foley (eds.), *The Civil Society Reader*. Hanover and London: Tufts University/University Press of New England, pp. 306-321.

Wright, E.O. (ed.), (1995), *Associations and Democracy. The Real Utopias Project, Volume I*. London: Verso.

אודות תכנית כלכלה מקומית מקיימת:

תכנית כלכלה מקומית מקיימת Project Wealth: Promoting Local Sustainable Economic Development המיושמת בתמיכת תכנית ה- ENPI CBC-MED של האיחוד האירופאי, קוראת תיגר על התפיסות הניאו ליברליות המקובלות הרואות את המונח "עושר" כמשקף של הכנסה כלכלית בלבד. באמצעות פיתוח פרדיגמה כלכלית אלטרנטיבית, במסגרתה "עושר" נבחן בהתאם לרווחתם של בני אדם וכדור הארץ, מקדמת התכנית פיתוח בר קיימא באזורים בהם היא מיושמת.

התכנית, המתבססת על שיתוף פעולה בין שותפים מישראל, איטליה, פורטוגל והרשות הפלסטינית, מסייעת במתן מענה למגמות בולטות של פיתוח סוציו-אקונומי בינלאומי. התכנית חותרת לחזק כלכלות איזוריות, במיוחד בשווקים וביישובים פריפריאליים ולהציג אלטרנטיבה ליוזמות פיתוח המבקשות לחזק אזורים פריפריאליים תוך התעלמות מהצרכים ומהיכולות של קהילות מקומיות.

לפרטים נוספים ולעדכונים על פעילות תוכנית כלכלה מקומית מקיימת (Project Wealth):

<http://www.kamam.org.il> (אנגלית), www.ised-wealth.org (עברית)

פייסבוק: <https://facebook.com/kamambanegev>

מנהלת התכנית: ד"ר ברוך גילי, טלפון 0732-445445

דוא"ל: Gilib@shatil.nif.org.il

הצהרה בקשר לתכנית

תכנית 2007-2013 ENPI CBC באגן הים התיכון היא יוזמה לשיתוף פעולה רב צדדי חוצה גבולות, הממומנת על ידי כלי מדיניות השכנות האירופיות (ENPI). מטרת התכנית היא לקדם תהליך של שיתוף פעולה בר קיימא והרמוני ברמת אגן הים התיכון, על ידי התמודדות עם האתגרים המשותפים וחיזוק הפוטנציאל האנדוגני. התוכנית מממנת פרויקטים של שיתוף פעולה התורמים לפיתוח כלכלי, חברתי, סביבתי ותרבותי של אזור הים התיכון. 14 המדינות הללו משתתפות בתכנית: קפריסין, מצרים, צרפת, יוון, ישראל, איטליה, ירדן, לבנון, מלטה, הרשות הפלסטינית, פורטוגל, ספרד, סוריה (השתתפותה מושעית בשלב זה), תוניסיה. רשות הניהול המשותפת (JMA) הנה האזור האוטונומי של סרדיניה (איטליה). השפות הרשמיות של התוכנית הן ערבית, אנגלית וצרפתית (www.enpicbcmed.eu).

מידע אודות הפרויקט

תכנית כלכלה מקומית מקיימת Project Wealth: Promoting Local Sustainable Economic Development המיושמת בתמיכת תכנית ה- ENPI CBC-MED של האיחוד האירופאי, קוראת תיגר על התפיסות הניאו ליברליות המקובלות הרואות את המונח "עושר" כביטוי של הכנסה כלכלית בלבד. באמצעות פיתוח פרדיגמה כלכלית אלטרנטיבית, במסגרתה "עושר" נבחן בהתאם לרווחתם של בני אדם וכדור הארץ, מקדמת התכנית פיתוח בר קיימא באזורים בהם היא מיושמת. התכנית, המתבססת על שיתוף פעולה בין שותפים מישראל, איטליה, פורטוגל והרשות הפלסטינית, מסייעת במתן מענה למגמות בולטות של פיתוח סוציו-אקונומי בינלאומי. התכנית חותרת לחזק כלכלות אזוריות, במיוחד בשווקים וביישובים פריפריאליים ולהציג אלטרנטיבה ליוזמות פיתוח המבקשות לחזק אזורים פריפריאליים תוך התעלמות מהצרכים והיכולות של קהילות מקומיות.

הצהרה על התכנית

תכנית 2007-2013 ENPI CBC באגן הים התיכון היא יוזמה לשיתוף פעולה רב צדדי חוצה גבולות, הממומנת על ידי כלי תוכנית השכנות האירופיות והשותפות (ENPI). מטרת התכנית היא לקדם תהליך של שיתוף פעולה בר קיימא והרמוני ברמת אגן הים התיכון, על ידי התמודדות עם האתגרים המשותפים וחיזוק הפוטנציאל האנדוגני. התוכנית מממנת פרויקטי שיתוף פעולה התורמים לפיתוח כלכלי, חברתי, סביבתי ותרבותי של אזור הים התיכון. 14 המדינות הללו משתתפות בתכנית: קפריסין, מצרים, צרפת, יוון, ישראל, איטליה, ירדן, לבנון, מלטה, הרשות הפלסטינית, פורטוגל, ספרד, סוריה (השתתפותה מושעית בשלב זה), תוניסיה. רשות הניהול המשותפת (JMA) הנה האזור האוטונומי של סרדיניה (איטליה). השפות הרשמיות של התוכנית הן ערבית, אנגלית וצרפתית (www.enpicbcmed.eu).

גבעת הג'וינט ת.ד. 348901 ירושלים | טל. 02-6557165 | פקס. 02-6554221 | אתר www.TheInstitute.org.il
מכון אלקא למנהיגות וממשל פועל בסיוען הנדיב של: ארגון הפדרציות היהודיות בצפון אמריקה, קרן ראסל ברי,
הפדרציה היהודית של ניו יורק, הפדרציה היהודית של בולטימור, פני וסטיבן וינברג וקרן וואהל